

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Допускається до захисту
завідувач кафедри менеджменту
 професор Ю. С. Гринчук
« 16 » червня 2025 року

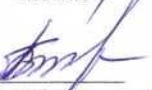
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

УПРАВЛІННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В
РОСЛИННИЦЬКІЙ ГАЛУЗІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА
ЗА МАТЕРІАЛАМИ ТОВ «СГП ІМ. А.Г. КРАВЧЕНКА»

Виконав: Лебедь Артем Юрійович
прізвище, ім'я, по батькові,

підпис

Керівник: доцент Биба Валентина Анатоліївна
вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові

підпис

Рецензент: доцент Хомовий Сергій Михайлович
вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові

підпис

Я, Лебедь Артем Юрійович, засвідчую, що кваліфікаційну роботу бакалавра виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Біла Церква – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Спеціальність: 073 «Менеджмент»

Затверджую
Гарант ОПП «Менеджмент»
Релі доцент Н. В. Коваль
«23» квітня 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу здобувача
Лебедю Артему Юрійовичу

Тема: Управління технологічними процесами в рослинницькій галузі аграрного підприємства (за матеріалами ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка»).

Перелік питань, що розробляються в роботі:

- дослідити теоретичні аспекти управління технологічними процесами у рослинництві;
- проаналізувати виробничо-господарську діяльність сільськогосподарського товариства;
- оцінити ефективність використання виробничих процесів галузі рослинництва у товаристві;
- розробити рекомендації щодо напрямів вдосконалення управління технологічними процесами в рослинництві.

Вихідні дані: статистичні матеріали, нормативно-правові акти, наукові публікації та аналітичні звіти у сфері рослинництва, а також інформаційні ресурси мережі Internet.

Календарний план виконання роботи

Етап виконання	Період виконання етапу	Відмітка про виконання
Огляд літератури	<u>квітень - травень 2024</u>	виконано
Теоретико-методична частина	<u>вересень - грудень 2024</u>	виконано
Аналітична частина	<u>січень - лютий 2025</u>	виконано
Рекомендаційна частина	<u>березень - квітень 2025</u>	виконано
Оформлення роботи	<u>травень 2025</u>	виконано
Перевірка на плагіат	<u>травень 2025</u>	виконано
Попередній розгляд на кафедрі	<u>травень 2025</u>	виконано
Подання на рецензування	<u>травень 2025</u>	виконано

Керівник

В.А. Биба доцент Биба В.А.

Здобувач

А.Ю. Лебедь Лебедь А.Ю.
(підпис)

Дата отримання завдання «23» квітня 2024р.

АНОТАЦІЯ

Лебедь А. Ю.

Управління технологічними процесами в рослинницькій галузі аграрного підприємства (за матеріалами ТОВ «СПП ім. А.Г. Кравченка»)

Досліджено особливості управління технологічними процесами у рослинницькій галузі на прикладі ТОВ «СПП ім. А.Г. Кравченка».

Розглянуто аналіз існуючих методів управління технологічними процесами та розроблено практичні рекомендації щодо їх удосконалення з урахуванням специфіки діяльності підприємства.

Методи дослідження базуються на комплексному підході, який включає аналіз наукової літератури, статистичних даних, використання методів економічного аналізу та моделювання, а також експертних оцінок.

Встановлено, що удосконалення виробничих процесів у сільськогосподарському товаристві є одним із основних завдань комплексного бізнес-планування. Оперативне управління виробничими процесами визначає цілі планування, організації та управління поточним виробництвом, а також напрямки розвитку невиробничих підрозділів підприємства.

Доведено, що удосконалення управління технологічними процесами в рослинництві ґрунтується на використанні інноваційних рішень, ефективному використанні ресурсів та адаптації до сучасних викликів. Що дозволяє підвищувати продуктивність, знижувати витрати, зберігати довкілля та забезпечувати стабільний розвиток галузі.

Ключові слова: управління технологічними процесами, рослинництво, аграрне підприємство, ефективність, інновації.

ABSTRACT

Lebed A.Y.

Management of technological processes in the agrarian enterprise crop industry (based on the materials of “Agricultural Enterprise A. G. Kravchenko” LLC)

The peculiarities of management of technological processes in the crop industry on the example of “Agricultural Enterprise A. G. Kravchenko” LLC.

The analysis of existing methods of technological process management is considered and practical recommendations for their improvement were developed taking into account the specific activity of the enterprise.

Research methods are based on a complex approach, which includes the analysis of scientific literature, statistics, the use of economic analysis and modeling methods, as well as expert evaluations.

It is established that improving production processes in an agricultural society is one of the main tasks of complex business planning. Operational management of production processes defines the goals of planning, organization and management of current production, as well as directions of development of non -production units of the enterprise.

It has been proven that improving technological process management in crop production is based on the use of innovative solutions, efficient use of resources and adaptation to modern challenges. Which allows to increase productivity, reduce costs, store the environment and ensure stable industry development.

Key words: technological process management, crop production, agricultural enterprise, efficiency, innovation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РОСЛИННИЦТВІ.....	7
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ПРОЦЕСУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА ТОВ «СГП ІМ. А.Г. КРАВЧЕНКА»	18
2.1. Аналіз виробничо-господарської діяльності сілськогосподарського товариства.....	18
2.2. Оцінка виробничих процесів галузі рослинництва у товаристві	22
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РОСЛИННИЦТВІ.....	31
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	42
ДОДАТКИ.....	46

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний розвиток аграрного сектору України є ключовою складовою національної економіки, забезпечуючи значну частку валового внутрішнього продукту, експортного потенціалу та соціально-економічного розвитку сільських територій. У цьому контексті рослинницька галузь виступає фундаментом сільського господарства, адже її продукція забезпечує не лише продовольчі потреби населення, а й є сировинною базою для харчової та переробної промисловості. Ефективне управління технологічними процесами в рослинництві набуває особливого значення в умовах сучасних викликів, серед яких глобалізація, зміна клімату, дефіцит ресурсів і необхідність сталого розвитку.

Технологічні процеси у рослинництві охоплюють широкий спектр операцій, включаючи підготовку ґрунту, сівбу, догляд за посівами, захист рослин, збирання врожаю та його зберігання. Від ефективності їх організації залежить якість і обсяги продукції, економічні результати підприємства та екологічний стан навколишнього середовища. Управління цими процесами вимагає впровадження сучасних науково обґрунтованих технологій, інноваційних рішень і цифрових систем моніторингу та контролю.

Сучасний розвиток сільського господарства України та рослинництва зокрема є предметом дослідження багатьох вітчизняних вчених. Питаннями підвищення економічної ефективності виробництва сільськогосподарської продукції займається велика група науковців, зокрема, В. Г. Андрійчук, С. С. Бакай, О. Г. Білозерцев, В. І. Бойко, В. А. Кадієвський, М. Ю. Коденська, П. Т. Саблук, В. Ф. Сайко, В. П. Ситник, П. П. Руснак, О. В. Шубравська, О. М. Шпичак, О. О. Єранкін, М. В. Роїк, А. В. Фурса, Є. В. Імас, М. Ю. Коденська, В. І. Пиркін, С. Л. Дусановський та інші.

Актуальність теми дослідження обумовлена потребою підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах жорсткої конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Водночас сучасні технології дають змогу не лише підвищувати врожайність, а й оптимізувати витрати

ресурсів, знижувати екологічний вплив та адаптуватися до змін клімату. Особливо це важливо для таких підприємств, як ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка», які мають значний потенціал у галузі рослинництва та прагнуть підвищувати свою ефективність.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження особливостей управління технологічними процесами у рослинницькій галузі на прикладі ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» та розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити теоретичні аспекти управління технологічними процесами у рослинництві;
- проаналізувати виробничо-господарську діяльність сільськогосподарського товариства;
- оцінити ефективність використання виробничих процесів галузі рослинництва у товаристві;
- розробити рекомендації щодо напрямів вдосконалення управління технологічними процесами в рослинництві.

Об'єктом дослідження є управління технологічними процесами, які використовуються у рослинництві ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка».

Предметом дослідження – методи та підходи до управління цими процесами.

Методи дослідження базуються на комплексному підході, який включає аналіз наукової літератури, статистичних даних, використання методів економічного аналізу та моделювання, а також експертних оцінок.

Практична значущість роботи полягає у можливості впровадження запропонованих рекомендацій на підприємстві для підвищення його ефективності та конкурентоспроможності.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці практичних підходів до вдосконалення управління технологічними процесами в рослинництві з урахуванням специфіки функціонування підприємства та сучасних тенденцій у галузі.

Таким чином, дана робота є актуальною та має важливе значення як для ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка», так і для інших аграрних підприємств, які прагнуть підвищити ефективність своєї діяльності в умовах сучасних викликів.

Інформаційною базою дослідження є дані про виробничу діяльність ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка», статистичні матеріали, нормативно-правові акти, наукові публікації та аналітичні звіти у сфері рослинництва.

Апробація. Результати бакалаврського дослідження були апробовані на Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти «Молодь – аграрній науці і виробництву (м. Біла Церква, 23 квітня 2025 р.) та опубліковано тезу на тему: «Управління технологічними процесами в рослинницькій галузі аграрного підприємства».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 55 сторінок комп'ютерного тексту, 12 таблиць і 4 рисунка. Список використаних джерел містить 31 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РОСЛИННИЦТВІ

Актуальність проблеми ефективності управління галуззю рослинництва посідає провідне місце серед інших важливих питань та проблем. Оскільки агропромисловий комплекс України є важливим сектором економіки країни, та є основним бюджетоутворюючим елементом національної економіки в цілому. Зараз економіка України вимагає розвиток аграрного сектора та виробництва для того щоб забезпечити продовольчу безпеку, а також підвищити конкурентоспроможність товару на світовому ринку.

На сучасному етапі розвитку сільського господарства України все більш помітною стає необхідність дослідження та збереження однієї з основних галузей – рослинництва.

Особливістю розвитку рослинництва як галузі сільського господарства є порівняно висока питома вага селянських, фермерських і особистих підсобних господарств у виробництві зернових, цукрових буряків, овочів та інших видів продукції. Це зумовлює потребу у статистичному дослідженні сучасних тенденцій змін посівних площ і обсягів виробництва продукції [1].

Рослинництво є комплексною галуззю сільського господарства, її розвитку якої залежить розвиток інших галузей, особливо тваринництва, оскільки кормова база останнього створюється переважно в цій галузі. Галузі рослинництва забезпечують населення країни продуктами харчування, а промисловість - сировиною.

Рослинництво, як комплексна галузь, складається з декількох галузей рис. 1.1, (додаток А) зерновиробництво, буряківництво, льонарство, картоплярство, овочівництво, кормовиробництво та ін. Відповідно до цього формуються певні виробничі типи господарств, які відрізняються один від одного технологією та організацією виробництва, кваліфікацією робочої сили, вироблюваною продукцією [2].

Основним завданням розвитку галузей рослинництва є раціональне використання виробничого потенціалу шляхом впровадження інтенсивних технологій, наукових форм організації виробництва і праці стосовно ґрунтово-кліматичних та економічних умов їх діяльності.

Основними шляхами збільшення виробництва конкуренте здатної продукції рослинництва є [3]:

- запровадження науково обґрунтованої системи ведення господарства;
- створення міцної матеріально-технічної бази стосовно обсягів і структури виробництва продукції, системи машин;
- запровадження ефективної системи захисту рослин від хвороб, шкідників і бур'янів;
- меліорація земель;
- селекція і насінництво;
- запровадження науково обґрунтованих систем землеробства;
- запровадження заходів із зменшення втрат урожаю при збиранні;
- спеціалізація і концентрація виробництва;
- розвиток форм кооперування і поділу праці;
- запровадження інформаційно-обчислювальної системи планування, обліку, звітності та оперативного управління сільськогосподарським виробництвом;
- впровадження інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур.

Особливо важливим на сучасному етапі розвитку галузей рослинництва є запровадження прогресивних технологій вирощування сільськогосподарських культур, які повинні бути ресурсоощадними.

Суть інтенсивних технологій полягає в тому, що виробництво продукції здійснюється на основі новітніх досягнень науково-технічного прогресу при створенні умов для сільськогосподарських культур відповідно до фаз їх росту на основі комплексу факторів в оптимальній пропорції протягом всього вегетаційного періоду з метою забезпечення рівня програмованого урожаю [4].

А саме:

- розміщення культур у сівозміні після науково обґрунтованих попередників;
- висівання стійких проти засухи і вилягання, хвороб і шкідників високоврожайних районованих сортів за високої якості посівного матеріалу;
- застосування науково обґрунтованої системи удобрення відповідно до ґрунтово-кліматичних умов на запрограмований рівень урожаю;
- застосування інтегрованих систем боротьби із хворобами, шкідниками і бур'янами;
- застосування комплексу науково обґрунтованих меліоративних заходів;
- здійснення виробництва відповідно до науково обґрунтованої системи організації праці;
- виконання всіх виробничих процесів відповідно, до агротехнічних і організаційно-економічних заходів із залученням висококваліфікованих кадрів.

При використанні у господарстві інтенсивних технологій особливого значення набуває дотримання календарного графіку виконання всіх організаційно-технологічних операцій на кожному полі.

Структура посівних площ (відсоткове співвідношення площ посіву окремих культур та їх груп в загальній площі посіву) має вплив на урожайність, загальну продуктивність землі, стан кормової бази і на розвиток тваринництва, а тому і визначає рівень виробництва продукції кожного аграрного формування. Структура посівних площ складається під впливом багатьох факторів. Основні з них: структура сільськогосподарських угідь, їх якість, особливо ріллі, спеціалізація, виконання завдань щодо продажу продукції, забезпеченість засобами виробництва і трудовими ресурсами, кліматичні умови [5].

Рациональна структура посівних площ забезпечує виробництво необхідної кількості зерна, картоплі, овочів, технічних і кормових культур в необхідному асортименті, а всі культури - добрими попередниками і сприяє

створенню відповідних агротехнічних і економічних умов, а на цій основі - сприяє підвищенню урожайності. Така структура дає можливість найбільш продуктивно використовувати рілля, створює можливості для запровадження правильних сівозмін, оскільки кожна культура потребує доброго попередника.

Структура посівних площ - це один із найбільш елементів системи землеробства. Її вдосконалення направлено на збільшення виробництва сільськогосподарської продукції також зменшення трудових і матеріально-грошових затрат на виробництво одиниці продукції [6].

Вдосконалення структури посівних площ необхідно проводити двома шляхами:

- заміна менш врожайних культур і сортів більш врожайними ми, не змінюючи при цьому системи ведення господарства;
- пов'язаний з перебудовою системи ведення господарства, а саме, поглиблення міжгосподарської і внутрішньогосподарської спеціалізації, що змінює склад і поєднання галузей, взаємозв'язок між землеробством і тваринництвом. Це викликає організаційні зміни в господарстві, в тому числі і в структурі посівних площ.

Основним елементом раціональної системи землеробства є правильна сівозмінна. Під сівозмінною розуміють науково обґрунтований і чітко визначений порядок чергування культур у просторі та в часі. Чергування культур має забезпечити раціональне використання землі і підвищення родючості. Ґрунтів, зростання врожайності культур і виконання договірних зобов'язань з продажу продукції, створення міцної кормової бази для тваринництва і збільшення виробництва продукції на гектар сівозмінної площі при мінімальних затратах праці і коштів [7].

Розробляючи сівозміни, насамперед вивчають земельну територію господарства - розміщення і площу земельних угідь якості ґрунтів, шляхову мережу, водні джерела, розміщення населених пунктів, тваринницьких ферм. Потім за плановим обсягом виробництва окремих видів рослинницької продукції (продовольчої, технічної і кормової) та плановою урожайністю

визначають проектну структуру посівних площ відповідних сільськогосподарських культур. Загальна їх площа має дорівнювати площі землі в обробітку, що відводиться під посіви (без чистого пару, в тих господарствах, де його використовують).

Економічну оцінку нової (раціональної або існуючої) структури посівних площ проводять за такими показниками [8]:

- вихід валової і товарної продукції (у вартісному виразі) на одиницю площі посіву сільськогосподарських культур;
- урожайність сільськогосподарських культур та їх груп;
- продуктивність праці на вирощуванні сільськогосподарських культур;
- розмір прибутку і чистого доходу на 1 га посіву;
- затрати матеріальних ресурсів і коштів в розрахунку на 1 га посіву окремих культур, їх груп;
- собівартість одиниці продукції, рентабельність виробництва окремих культур, їх груп і галузі в цілому.

Удосконалення структури посівних площ забезпечує збільшення виходу сільськогосподарської продукції і підвищення ефективності ведення рослинництва, що веде до збільшення прибутку підприємством.

Економічну оцінку сівозмін здійснюють за такими показниками:

- виконання договірних зобов'язань щодо асортименту і якості реалізації продукції;
- вихід валової і товарної продукції в натуральному і вартісному виразі на 100 га сівозмінної площі;
- собівартість одиниці продукції;
- забезпеченість тваринництва кормами і собівартість кормової одиниці;
- розмір прибутку і чистого доходу на 1 га площі, рівень рентабельності виробництва товарних культур;
- використання робочої сили і засобів виробництва, енергоозброєність і трудомісткість робіт;
- рівень продуктивності праці;

- вихід продукції на 100 грн. витрат;
- строк окупності капіталовкладень.

Управління технологічними процесами в рослинництві – це сукупність дій, спрямованих на оптимізацію використання ресурсів (землі, добрив, насіння, техніки, праці) для досягнення високої врожайності культур при мінімальних витратах. Основна мета – забезпечення стабільного виробництва продукції відповідно до агрономічних, економічних і екологічних вимог [9].

Це процес, який базується на:

1. Плануванні (розробка схем сівозмін, визначення строків посіву, догляду за посівами та збирання врожаю).
2. Моніторингу (контроль стану ґрунту, посівів, погодних умов, хвороб і шкідників).
3. Реалізації (виконання механізованих та ручних операцій у полі).
4. Аналізі (оцінка ефективності заходів і їхнього впливу на врожайність).

Особливості управління

1. Сезонність робіт – усі технологічні процеси прив'язані до природних циклів (сівба, ріст, збирання), що потребує чіткого дотримання агротехнічних строків.
2. Залежність від природних факторів – погодні умови, стан ґрунту і водного балансу впливають на вибір технологій та строки виконання робіт.
3. Комплексність процесів – рослинництво включає різноманітні операції, починаючи з підготовки ґрунту, внесення добрив, догляд за посівами, збирання врожаю тощо.
4. Впровадження інновацій – використання сучасних технологій (GPS-навігація, дрони, автоматизовані системи обробки) для підвищення точності та ефективності.
5. Орієнтація на екологічність: сучасне управління враховує вимоги до сталого землеробства: збереження родючості ґрунтів, мінімізація хімічного навантаження, зменшення викидів вуглецю.

6. Оптимізація ресурсів: ефективне використання добрив, води, насіння та енергії задля зниження собівартості продукції.

Управлінські рішення та їх вплив:

- правильна сівозміна дозволяє уникнути виснаження ґрунту;
- добір високоврожайних і стійких до стресів культур;
- застосування біологічних і хімічних засобів захисту для збереження балансу в екосистемі;
- використання даних для зонального управління полями.

Виклики управління

- непередбачуваність кліматичних умов;
- дефіцит сучасної техніки та технологій;
- підвищення вартості ресурсів;
- необхідність відповідності екологічним стандартам.

Таким чином, ефективне управління технологічними процесами в рослинництві – це баланс між економічною вигодою, дотриманням технологічних норм і збереженням природного середовища.

Сучасні підходи до організації технологій вирощування рослинницької продукції базуються на інтеграції інноваційних технологій, екологічно збалансованих практик та ефективного управління ресурсами. Вони спрямовані на підвищення продуктивності, якості врожаю та зниження витрат при збереженні природного середовища [10].

Одним із ключових аспектів є впровадження технологій точного землеробства. Використання GPS-навігації, дронів, автоматизованих систем обробки даних і датчиків дозволяє контролювати стан полів, проводити точне внесення добрив і засобів захисту, що зменшує витрати та мінімізує вплив на екосистему.

Адаптація до кліматичних змін є ще одним важливим елементом. Застосування посухостійких сортів, раціональне зрошення та використання методів, які зберігають вологу в ґрунті, допомагають адаптуватися до екстремальних погодних умов.

Сучасне рослинництво акцентує увагу на біологізації виробництва. Це включає використання органічних добрив, сидератів, біопрепаратів для захисту рослин від хвороб і шкідників. Такий підхід зменшує хімічне навантаження на землю, зберігає її родючість і підвищує якість продукції.

Раціональна сівозміна та агротехнічні заходи залишаються основою сталого землеробства. Дотримання чергування культур і правильна підготовка ґрунту допомагають запобігти виснаженню ресурсів та розвитку хвороб.

Інноваційний підхід також включає впровадження цифрових платформ для управління агровиробництвом. Такі системи надають аналітичні дані про стан полів, прогнозують ризики та допомагають приймати оперативні рішення.

Таким чином, сучасні технології вирощування рослинницької продукції базуються на принципах ефективності, екологічності та стійкості, забезпечуючи як економічну вигоду, так і збереження навколишнього середовища.

Критерії оцінки ефективності технологічних процесів у рослинництві дозволяють визначити, наскільки вдало застосовані методи і ресурси забезпечують досягнення запланованих результатів. Оцінка проводиться на основі економічних, агротехнічних, екологічних та соціальних показників. Кожна група критеріїв має свою специфіку і відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку рослинницького виробництва[11].

Економічні критерії це показники які відображають рентабельність і дохідність використаних технологій. До ключових критеріїв належать:

- врожайність культур: обсяг продукції, отриманий із одиниці площі, є основним індикатором ефективності технологічних процесів;
- собівартість продукції: витрати на вирощування, включаючи насіння, добрива, паливо, робочу силу тощо;
- рівень рентабельності: співвідношення між витратами та отриманим прибутком;
- економія ресурсів: зменшення витрат на добрива, воду, паливо або інші ресурси без втрати якості та обсягів продукції;

- термін окупності інвестицій: швидкість, з якою впроваджені технології компенсують вкладені кошти.

Агротехнічні критерії оцінюють технологічні процеси з точки зору їх відповідності вимогам агротехніки:

- дотримання строків виконання робіт: своєчасність посіву, обробки посівів, збирання врожаю;
- якість проведених операцій: точність дозування добрив, рівномірність посіву, ефективність зрошення тощо;
- стан ґрунту: рівень його родючості, структура та водний баланс після технологічних втручань;
- стійкість рослин: розвиток і здоров'я культур у процесі їх росту, включаючи стійкість до хвороб і шкідників.

Екологічні критерії – це оцінка екологічного впливу технологій, що є важливим компонентом ефективного управління:

- вплив на родючість ґрунту: чи зберігаються або покращуються властивості ґрунту після використання технологій;
- використання ресурсів: ефективність споживання води, енергії, добрив і пестицидів;
- рівень хімічного навантаження: чи мінімізується використання шкідливих хімічних препаратів;
- скорочення викидів: чи технології сприяють зменшенню викидів вуглекислого газу та інших шкідливих речовин;
- збереження біорізноманіття: вплив на навколишні екосистеми, включаючи фауну та флору.

Соціальні критерії враховують вплив технологій на людський фактор:

- покращення умов праці: автоматизація процесів, яка зменшує фізичне навантаження на працівників;
- забезпечення зайнятості: створення робочих місць і розвиток місцевої громади;

- якість продукції: отримання безпечної для споживачів продукції з високими харчовими характеристиками.

Інноваційні критерії в сучасних технологіях мають бути орієнтовані на інновації:

- використання цифрових рішень: застосування аграрних платформ, систем моніторингу, дронів та автоматизованого обладнання;
- гнучкість технологій: можливість адаптації до змін клімату та інших зовнішніх чинників;
- ефективність інвестицій у технології: рівень впливу нововведень на загальну продуктивність.

Оцінка ефективності технологічних процесів у рослинництві потребує комплексного підходу, який враховує економічні, агротехнічні, екологічні, соціальні та інноваційні аспекти. Важливо, щоб технології не лише забезпечували високу врожайність і прибутковість, але й сприяли збереженню природних ресурсів і покращенню якості життя.

Теоретична сутність управління технологічними процесами в рослинництві полягає в системному підході до організації, планування, контролю і вдосконалення сукупності технологічних операцій, спрямованих на забезпечення ефективного вирощування сільськогосподарських культур [12]. Вона базується на наступних ключових принципах:

1. Управління технологічними процесами охоплює всі етапи рослинництва, від підготовки ґрунту до зберігання врожаю, і враховує взаємозв'язок між ними. Це дозволяє досягти гармонійної взаємодії між ресурсами, технологіями та результатами.
2. Ефективне управління спрямоване на оптимізацію використання природних, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів із врахуванням екологічних аспектів.
3. Застосування сучасних технологій, таких як точне землеробство, автоматизовані системи моніторингу, біологічні методи захисту рослин, сприяє підвищенню врожайності та мінімізації втрат.

4. Системи управління мають бути гнучкими, щоб враховувати зміни в умовах зовнішнього середовища, включаючи кліматичні фактори та ринкову кон'юнктуру.

5. Метою управління є максимізація прибутковості підприємства через оптимальне поєднання витрат і результатів.

Основні складові управління технологічними процесами:

- Визначення обсягів виробництва, вибір культур, складання сівозмін і планів посіву.
- Розподіл завдань між підрозділами та працівниками, забезпечення матеріально-технічної бази.
- Моніторинг стану посівів, аналіз виконання запланованих заходів.
- Стимулювання працівників до ефективної праці через систему матеріальних і нематеріальних заохочень.
- Використання даних аналізу та прогнозів для коригування дій.

Управління технологічними процесами в рослинництві базується на науково обґрунтованих методах, які враховують сучасні агрономічні знання, економічні розрахунки та екологічні вимоги. Це дає змогу досягти стабільно високих результатів у виробництві та зберегти природні ресурси для майбутніх поколінь [13].

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ПРОЦЕСУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА ТОВ «СГП ІМ. А.Г. КРАВЧЕНКА»

2.1. Аналіз виробничо-господарської діяльності сільськогосподарського товариства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Сільськогосподарське підприємство ім. А.Г. Кравченка» було створено відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння, підписаного учасниками згідно з чинним законодавством України. Установчим документом товариства є Статут.

Відповідно до Статуту основними видами діяльності ТОВ «Сільськогосподарське підприємство ім. А.Г. Кравченка» є:

- виробництво сільськогосподарської продукції ;
- переробка, оптова та роздрібна торгівля власною сільськогосподарською продукцією ;
- надання агротехнологічних та інших послуг жителям сільських населених пунктів, селянським (фермерським) господарствам, сільськогосподарським та іншим підприємствам і організаціям;
- матеріально-технічне забезпечення - виробництво та реалізація малої сільськогосподарської техніки та інвентарю, дрібної рогатої худоби тощо.

ТОВ «Сільськогосподарське підприємство ім. А.Г. Кравченка» має право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність, не заборонену законодавством. Товариство з обмеженою відповідальністю «СГП ім. А.Г. Кравченка» має самостійний баланс, рахунки в банках, товарні знаки, печатку зі своїм найменуванням, кутовий штамп та інші атрибути і реквізити.

ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» має право від свого імені укладати угоди, здійснювати бартерні операції, придбавати майнові і особисті немайнові права і нести обов'язки, бути позивачем та відповідачем у суді, господарському та інших судах.

Керівництво ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» самостійно планує свою діяльність і визначає перспективи розвитку, виходячи з попиту на його продукцію, роботи і послуги та необхідності забезпечення безперервного функціонування і соціального розвитку товариства.

Управління та контроль за фінансово-господарською діяльністю ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» здійснюється Загальними зборами учасників (вищий орган), Радою директорів (виконавчий орган) та Ревізійною комісією (контрольний орган).

Загальні збори учасників складаються з учасників або призначених ними представників. Кількість голосів учасників пропорційна їх частці у статутному капіталі. Директор ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» готує порядок денний зборів акціонерів, скликає збори акціонерів, головує на зборах акціонерів, аналізує дії виконавчих органів щодо управління товариством, наймає та звільняє працівників товариства та виконує інші обов'язки, передбачені посадовою інструкцією.

Необхідною умовою ефективного здійснення виробничих та управлінських процесів на сільськогосподарських підприємствах в сучасних економічних умовах є використання в управлінській практиці діаграми організаційної структури, яка дає змогу зрозуміти формальну ієрархію організації, в тому числі структуру управління. Діаграма використовується для вирішення ряду завдань, таких як визначення ролей і відповідальності всіх працівників на підприємстві, побудова ієрархічної структури влади і прийняття рішень, проектування каналів зв'язку та інформаційних потоків, включаючи правила підпорядкування і регламентацію процедур звітності, формування управлінських структур з певним ступенем централізації і контролю, визначення функцій і завдань менеджменту [14].

Організація як функція менеджменту – це процес створення структури підприємства, в якій люди можуть ефективно працювати разом для досягнення спільних цілей. Отже, передумовою створення структури підприємства є формування стратегії, а головною метою організаційної функції в менеджменті

є забезпечення переходу від стратегії до структури.

Організація як функція менеджменту - це процес створення структури підприємства, в якій люди можуть ефективно співпрацювати один з одним для досягнення спільних цілей. Отже, передумовою створення структури підприємства є формування стратегії, а головною метою організаційної функції в менеджменті є забезпечення переходу від стратегії до структури. Організаційна структура ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» представлена на рис. 2.1., (додаток Б).

Організаційно-управлінська структура ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» за типами взаємозв'язків між підрозділами є лінійно-функціональною (рис. 2.2, додаток В).

Типова лінійно-функціональна структура управління ТОВ «Сільськогосподарське підприємство ім. А.Г. Кравченка» базується на лінійному підпорядкуванні всіх питань, пов'язаних з управлінням, у поєднанні з функціональним управлінням. Така структура забезпечує ефективне поєднання лінійного управління та консультаційних послуг, що надаються функціональними відділами, не обмежуючи при цьому права та обов'язки лінійних керівників.

Структура управління є центральним елементом організаційної структури, в якому визначаються параметри системи управління, її технічні, економічні, виробничі та соціальні складові, координуються внутрішньовиробничі зв'язки і досягається стабільність системи взаємовідносин між підрозділами підприємства і працівниками структури управління [15].

Для забезпечення координації обов'язків у виробничому процесі слід регулярно аналізувати такі фактори:

- взаємозв'язок основних елементів існуючої системи управління, планування, комерційних розрахунків і стимулювання;
- поділ праці на досягнутому інтенсивному рівні;
- спеціалізація і комбінування виробництва в господарстві;

- зміни в кооперативних відносинах, включення і відокремлення виробничих зв'язків;
- умови продажу і постачання ресурсів;
- структура виробництва, включаючи допоміжні виробництва;
- технологія виробництва, організація виробництва управління процесами відтворення;
- суб'єктивні умови управління, використання інструментів раціоналізації управлінських процесів.

За результатами аналізу цих факторів переглядаються структура і функції управління та створюються передумови для безпосередньої реорганізації організаційної структури управління. У процесі вдосконалення організаційної структури управління дуже важливо своєчасно реагувати на якісні зміни у виробничому процесі. Це вимагає систематичного аналізу та прийняття відповідних рішень на основі отриманих результатів.

Ознайомившись із організаційною структурою ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» можна зробити висновок, що відносини між керівництвом господарства та підлеглими чітко встановлені та функціонують на найвищому рівні, а посадова інструкція працівника включає конкретний розподіл повноважень, обов'язків та прав працівника, а також міру відповідальності за невиконання своїх обов'язків.

Склад і структура земельних угідь ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» розглянемо в таблиці 2.1, додаток Г.

З таблиці 2.1 видно, що загальна земельна площа підприємств повністю відведена під сільськогосподарські угіддя, тобто рівень освоєння земель становить 100% протягом усього періоду дослідження.

Загалом, загальна земельна площа підприємства зменшилася на 77,4 га або на 8,7%. Це пов'язано з тим, що жителі села Вербівка розірвали договір оренди з Кравченком А.Г., керівником досліджуваного сільськогосподарського підприємства, і передали свої паї новоствореному підприємству, яке пропонує кращі умови. Збільшення кількості працівників зменшилося більше, ніж

розширення земельних угідь підприємства, що призвело до збільшення обсягу земельних робіт на одного працівника.

Покращення землекористування та підвищення родючості ґрунтів має важливе значення для підвищення врожайності сільськогосподарських культур, продуктивності кормів та розвитку тваринництва. Раціональне управління фермерським господарством має забезпечити ефективне використання трудових та всіх інших виробничих ресурсів. Виробничі ресурси - це сукупність матеріально-речових елементів виробничого процесу, які відрізняються за своєю функцією у виробництві [16].

Праця є важливим виробничим ресурсом. Раціональне використання трудових ресурсів у виробничому процесі дозволяє збільшувати обсяги виробництва та знижувати витрати.

Незначне зниження продуктивності праці зумовлене незначним зменшенням чисельності працівників, що пов'язано зі зменшенням загального обсягу виробництва у звітному періоді.

На своєчасне та повне виконання виробничих процесів галузі значний вплив мають основні засоби, які формують матеріально-технічну базу виробництва. Високий рівень придатності та термін експлуатації основних засобів сприяють підвищенню продуктивності праці, ефективному використанню основних та оборотних засобів, збільшенню обсягів виробництва та зниженню собівартості продукції [17].

2.2. Оцінка виробничих процесів галузі рослинництва у товаристві

Товарний портфель сільськогосподарського товариства наповнюють такі сільськогосподарські культури, як зернові культури: озима пшениця, ячмінь ярий, кукурудза, горох, гречка; технічні культури: насіння соняшнику та цукрові буряки.

Найбільші площі у структурі посівів відведено під озиму пшеницю, кукурудзу на зерно і соняшник (табл. 2.2, додаток Д).

Таблиця демонструє зміни в площах посівів та їхній процентний розподіл для кожної культури між 2022 і 2024 роками. Як зазначено раніше, зернові культури залишаються основною товарною групою підприємства, займаючи

73,4% посівних площ. Серед них найбільшу частку займає озима пшениця, хоча у 2024 році її площа скоротилася на 28,2% або 76 га. Це зумовлено збільшенням площ під гречкою та горохом. У цілому, площа посівів зернових культур зменшилась на 97,5 га.

Варто відзначити скорочення площі посівів соняшнику на 75 га, що знизило його частку в структурі ріллі до 18,3%. Така частка свідчить про недотримання правил сівозміни у ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка», хоча це, на жаль, є типовою ситуацією для більшості сільськогосподарських підприємств.

Раціональна структура посівних площ дозволяє забезпечувати виробництво необхідної кількості зернових, технічних і кормових культур у потрібному асортименті. Водночас вона сприяє покращенню агротехнічних і економічних умов, підвищенню врожайності, ефективному використанню ріллі та створенню умов для запровадження правильних сівозмін, що враховують вимоги кожної культури до попередника [18]..

Детальніший аналіз врожайності основних культур, вирощуваних у господарстві, подано в таблиці 2.3, (додаток Е).

Дані таблиці 2.3 свідчать про виражену тенденцію до зниження врожайності культур у 2024 році порівняно з 2022 роком. Зокрема, врожайність зернових і зернобобових культур зменшилась на 9,4 ц/га, що становить 20%. Це підкреслює необхідність пошуку внутрішніх резервів для підвищення врожайності зернових у досліджуваному господарстві.

Для досягнення цієї мети ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» слід впроваджувати комплекс заходів, спрямованих на підвищення родючості ґрунтів, застосування інтенсивних технологій вирощування, а також використання сортів, адаптованих до конкретних природно-кліматичних умов.

Окремої уваги заслуговує соняшник, який є однією зі стратегічних культур підприємства. Як уже зазначалося, частка посівних площ під

соняшником у загальній структурі значно перевищує нормативи раціонального землеробства, що призводить до виснаження ґрунтів і свідчить про недоліки у землекористуванні. Для детальнішого аналізу врожайності соняшнику за період 2022–2024 років звернемося до показників аналітичної динаміки, представлених у таблиці 2.4, (додаток Ж).

Середній рівень урожайності цукрових буряків у досліджуваному регіоні становить 478,8 ц/га, що є недостатньо високим показником для цієї культури. Протягом 2022–2024 років спостерігається щорічне зниження врожайності цукрових буряків на 27 ц/га. У зв'язку з цим доцільно рекомендувати фермерському господарству впровадити заходи з підвищення врожайності, зокрема переглянути сортовий склад посівів цієї культури та вдосконалити систему удобрення посівних площ.

Ключовими факторами, що визначають рівень валового збору сільськогосподарських культур, є розмір посівних площ та врожайність. При цьому розмір посівної площі виступає як екстенсивний фактор, а рівень урожайності — як інтенсивний. Аналіз показує, що валовий збір усіх сільськогосподарських культур у ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» зменшився у 2024 році порівняно з попереднім роком, що зумовлено насамперед зниженням врожайності. Це свідчить про зниження ефективності роботи підприємства, що негативно впливає на загальні результати діяльності.

Виробничо-збутова політика аграрних підприємств, яка є складовою маркетингової діяльності, характеризується рівнем товарності виробництва основних видів сільськогосподарської продукції. Показники товарності підприємства наведено у таблиці 2.5, (додаток И).

Дані таблиці 2.5 демонструють, що у 2024 році рівень товарності зріс лише для зернових культур, що свідчить про успішну реалізацію цього виду продукції. Водночас викликає занепокоєння ситуація із реалізацією цукрових буряків, рівень товарності яких склав лише 42%. Такий низький показник може свідчити про проблеми з організацією збуту, недостатній попит або нерентабельність виробництва цієї культури.

Ціна і цінова політика відіграють ключову роль у маркетинговій діяльності підприємства. Для ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» ціна є стратегічно важливим показником, адже її основна функція полягає у забезпеченні прибутку від реалізації продукції.

Аналіз динаміки реалізаційних цін та відповідних індексів на основні види продукції рослинництва наведено у таблиці 2.6, (додаток К) що дозволить оцінити цінову політику підприємства та її вплив на економічні результати діяльності.

Дані таблиці 2.6 вказують на відсутність єдиної тенденції у зміні середніх реалізаційних цін за аналізовані роки. Проте, порівнюючи звітний (2024) рік із базовим (2022), можна відзначити, що для більшості видів продукції спостерігається зростання цін. Найбільше зростання відбулося по ярому ячменю та соняшнику, тоді як найменший приріст зафіксовано по озимій пшениці та кукурудзі. Загалом, збільшення реалізаційних цін за досліджуваний період переважно спричинено інфляційними процесами.

Збутова політика підприємства – це систематизований процес розробки, координації та моніторингу рішень, що безпосередньо стосуються збуту продукції. Її основна мета полягає в оптимізації задоволення потреб клієнтів, забезпеченні прибутковості та підвищенні конкурентоспроможності підприємства [19].

Динаміку ключових показників збутової діяльності ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» представлено у таблиці 2.7 (додаток Л), що дозволяє оцінити ефективність реалізації продукції та визначити напрями для подальшого вдосконалення.

За аналізований період, згідно з даними таблиці 2.7, спостерігається зростання за всіма показниками, окрім валового прибутку. Зокрема, дохід від реалізації продукції зріс на 14 319,9 тис. грн, собівартість реалізованої продукції збільшилася на 13 432,2 тис. грн (або на 107,4 %), а витрати на збут зросли на 2 340,7 тис. грн (або на 222 %). Проте для досягнення позитивних економічних результатів темпи зростання виручки повинні перевищувати

темпи зростання собівартості продукції, чого, на жаль, не вдалося досягти в даному випадку.

У сучасних умовах кожне підприємство, визначаючи стратегію розвитку, прагне до максимізації прибутку. Водночас організація прибуткового виробництва продукції рослинництва потребує значних фінансових ресурсів. Одним із ключових завдань є оптимізація виробничого процесу, що дозволяє досягати необхідного обсягу продукції при мінімальних виробничих витратах [20].

Особливість формування виробничих витрат у сільськогосподарських підприємствах полягає в тому, що ціноутворення на продукцію відбувається в умовах наближеної конкуренції з великою кількістю продавців. У той же час, ціноутворення на ресурси здійснюється в умовах слабкої конкуренції, що спричиняє дисбаланс між цінами на сільськогосподарську продукцію і ресурсами, необхідними для її виробництва.

Цей дисбаланс є основною причиною, через яку собівартість сільськогосподарської продукції часто наближається до ринкової ціни, а іноді навіть перевищує її. Така ситуація ускладнює забезпечення стабільного рівня прибутковості в галузі.

Підсумовуючи, виділимо основні фактори зниження собівартості (рис. 2.3, додаток М).

Основними причинами переважання методу управління витратами на підприємстві залишаються:

- недосконалий господарський механізм, який обмежує можливості оптимізації витрат та впровадження ефективних управлінських рішень.
- неефективна система мотивації, що не забезпечує достатніх стимулів для персоналу у напрямку економії ресурсів, підвищення продуктивності праці та зменшення собівартості продукції.

Ці фактори гальмують розвиток підприємства та не сприяють впровадженню інноваційних підходів у виробничі процеси.

Детальний аналіз витрат на 1 га в розрізі вирощуваних культур представлено в таблиці 2.8,(додаток Н).

Дані таблиці 2.8 свідчать, що витрати на 1 га вирощуваних культур зросли для всіх видів продукції. Проведений аналіз показав, що основними складовими структури загальних витрат на виробництво продукції рослинництва залишаються витрати на механізовані роботи та оренду обладнання.

До ключових аспектів, що впливають на ефективність витрат і собівартість продукції, належать:

- Використання високоякісного насіннєвого матеріалу, стійкого до хвороб та адаптованого до потреб ринку.
- Раціональна підготовка ґрунту, що сприяє підвищенню врожайності.
- Внесення добрив відповідно до аналізу ґрунту та потреб рослин.
- Впровадження сучасних технологій у вирощування культур.
- Комплексний підхід до боротьби зі шкідниками та хворобами, що зменшує втрати врожаю.

Зростання витрат на ці складові є основною причиною значного збільшення собівартості продукції рослинництва в останні роки. Ця тенденція підтверджується даними таблиці 2.9, (додаток П) яка відображає динаміку змін у собівартості продукції.

Дані таблиці 2.9 свідчать, що собівартість продукції зросла практично по всіх вирощуваних у господарстві культурах, із найбільш помітним зростанням по цукрових буряках.

Підвищення ефективності діяльності підприємства можливе через удосконалення оперативного управління виробничими процесами [21]. Цей процес охоплює комплекс організаційних, технологічних і соціально-економічних заходів, спрямованих на:

- ефективніше використання земельних, трудових, технічних та інших ресурсів;

- створення умов праці, що забезпечують високу продуктивність;
- впровадження нових технологій та вдосконалення наявних.

Для успішного функціонування ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» керівництву доцільно зосередитися на таких аспектах:

- відбір, навчання, оцінка, оплата праці та забезпечення ефективної комунікації з персоналом;
- впровадження внутрішнього аудиту як інструменту контролю ключових бізнес-цілей і прибутковості;
- дотримання норм і нормативів управління для наукового обґрунтування управлінських рішень.

Основними принципами, які мають стати основою розвитку виробництва у підприємстві, є:

1. Зниження витрат через вдосконалення виробничого процесу, а не лише через пряме скорочення витрат.
2. Моніторинг ринкових умов для вирішення виробничих і збутових проблем.
3. Партнерські відносини з постачальниками, які мають сприяти підвищенню якості виробництва.
4. Постійне підвищення кваліфікації працівників, що сприятиме збільшенню ефективності їхньої роботи.

Застосування цих підходів дозволить підприємству не лише зменшити витрати, а й забезпечити сталий розвиток і підвищення конкурентоспроможності.

Дослідження діяльності ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» дозволяє дійти низки важливих висновків і сформулювати рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності роботи підприємства.

Аналіз витрат, собівартості продукції та рівня врожайності показав, що підприємство зіштовхується із рядом проблем, які стримують його розвиток [22]. Зокрема:

- значне зростання витрат на 1 га по всіх вирощуваних культурах. Основною причиною цього є зростання витрат на механізовані роботи, оренду обладнання, а також закупівлю добрив і засобів захисту рослин;
- збільшення собівартості продукції, особливо цукрових буряків, що свідчить про необхідність вдосконалення технологій вирощування, аналізу сортового складу, а також системи удобрення.

У сфері управління підприємством і формування витрат спостерігається домінування методу управління, який не завжди враховує ефективність господарських процесів. Недосконалість господарського механізму та недостатньо дієва система мотивації працівників ускладнюють можливості підприємства адаптуватися до сучасних умов ринку [23].

Водночас є позитивні аспекти, які свідчать про потенціал господарства:

1. Рівень товарності зернових культур зріс, що є результатом правильного вибору пріоритетів у структурі посівів.
2. Виручка від реалізації продукції зростає, що свідчить про високий попит на продукцію підприємства.

Для досягнення сталого розвитку та підвищення ефективності діяльності ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» необхідно реалізувати комплекс заходів, серед яких:

1. Удосконалення управління виробничими процесами:
 - постійний моніторинг ринкової ситуації для адаптації до змін у попиті та цінах.
 - розробка довгострокової стратегії розвитку із акцентом на раціональне використання ресурсів.
 - запровадження внутрішнього аудиту для контролю ключових показників ефективності.
2. Технологічне вдосконалення:
 - використання сортів, адаптованих до природно-кліматичних умов регіону.

- застосування сучасних методів обробки ґрунту, системи удобрення, що базується на результатах аналізу ґрунту.

- інтегрований підхід до захисту рослин, який зменшить втрати врожаю від шкідників і хвороб.

3. Розвиток персоналу:

- створення ефективної системи мотивації, яка стимулює працівників до підвищення продуктивності праці.

- організація навчання та тренінгів для працівників щодо впровадження інноваційних технологій.

4. Раціоналізація структури посівів:

- перегляд структури посівів із урахуванням ринкової кон'юнктури та вимог раціонального землекористування.

- скорочення площ під культурами, які виснажують ґрунти, з одночасним розширенням посівів культур, які сприяють їх відновленню.

5. Фінансова стабілізація:

- розробка цінової політики, яка враховує інфляційні процеси, витрати на виробництво та ринкові умови.

- оптимізація витрат, що дозволить зменшити собівартість продукції без зниження її якості.

У результаті впровадження цих заходів підприємство отримає можливість не лише збільшити обсяги виробництва та прибутковість, але й забезпечити довгострокову конкурентоспроможність у сучасних умовах аграрного ринку. Це дозволить досягти стабільного розвитку та створити основу для подальшого розширення виробничої діяльності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РОСЛИННИЦТВІ

Вдосконалення управління технологічними процесами в рослинництві є ключовим завданням для забезпечення стабільного розвитку галузі, підвищення врожайності та покращення якості продукції. Сучасні підходи спрямовані на інтеграцію інноваційних технологій, оптимізацію ресурсного забезпечення та екологізацію виробництва, що забезпечує як економічну ефективність, так і сталий розвиток.

Одним із важливих напрямів є впровадження сучасних інформаційних технологій, які дозволяють значно підвищити ефективність управління процесами. Використання систем точного землеробства, дронів для моніторингу стану посівів, супутникових даних та програмного забезпечення для агроаналітики дає змогу отримувати точну інформацію про стан ґрунту, рослин та кліматичні умови. Це дозволяє планувати технологічні операції з максимальною точністю, знижувати витрати ресурсів та підвищувати врожайність [24].

Автоматизація та роботизація є важливими аспектами вдосконалення управління. Застосування роботизованих машин, автоматичних систем зрошення, внесення добрив та засобів захисту рослин сприяє скороченню витрат на людську працю та зменшенню впливу людського фактора на результати діяльності. Використання роботів і автоматизованих систем забезпечує виконання робіт з високою точністю та в задані терміни, що критично важливо для досягнення оптимальних результатів.

Рациональне використання ресурсів є ще одним важливим напрямом удосконалення. В умовах зростаючого дефіциту водних та енергетичних ресурсів необхідно впроваджувати технології, які дозволяють мінімізувати їх витрати. Системи крапельного зрошення, використання альтернативних джерел енергії, таких як сонячні та вітрові установки, а також точне дозування

добрив та засобів захисту дозволяють знизити собівартість виробництва, зберігаючи при цьому високу продуктивність [25].

Важливим завданням є також застосування інноваційних агротехнологій. Це включає впровадження нових, більш продуктивних сортів рослин, адаптованих до кліматичних змін та стійких до шкідників і хвороб, а також перехід на органічне виробництво. Органічне землеробство дозволяє зменшити хімічне навантаження на ґрунти та водні ресурси, покращити екологічність продукції, що має великий попит на міжнародних ринках.

Особливо важливою є екологізація технологічних процесів, яка передбачає зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Мінімізація обробітку ґрунту, застосування біологічних засобів захисту рослин, скорочення викидів парникових газів є необхідними умовами для збереження екосистем. Впровадження таких технологій дозволяє зберігати родючість ґрунтів, запобігати їх деградації та забезпечувати довгострокову продуктивність.

Удосконалення управління неможливе без розвитку людського потенціалу. Сучасне рослинництво вимагає високої кваліфікації працівників, здатних працювати з інноваційними технологіями та обладнанням. Навчання, тренінги, перепідготовка кадрів, а також створення сприятливих умов праці та справедлива система мотивації є ключовими факторами для підвищення ефективності управління.

Важливим напрямом вдосконалення є інтеграція з глобальними ринками, що потребує відповідності міжнародним стандартам якості продукції. Це включає сертифікацію органічного виробництва, адаптацію до вимог споживачів та оптимізацію логістики. Завдяки цьому можна не лише підвищити конкурентоспроможність, але й розширити експортні можливості [26].

Загалом, вдосконалення управління технологічними процесами в рослинництві базується на інноваціях, ефективному використанні ресурсів, екологічній відповідальності та орієнтації на сучасні потреби ринку. Це

забезпечує як економічну вигоду, так і сталий розвиток галузі, сприяючи її адаптації до сучасних викликів і забезпечуючи стабільність аграрного сектору.

Управління виробничими процесами на сільськогосподарському підприємстві передбачає вирішення конкретних завдань, обумовлених специфікою галузі. Найбільш дієвим напрямком менеджменту є оперативний менеджмент [27].

У ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка», яке займається більшістю специфічних завдань, пов'язаних із характеристиками сільськогосподарського виробництва, передбачено планування технологічних процесів і регулювання виробництва. Оперативно-виробниче планування є заключним етапом системи прогнозування і планування на сільськогосподарському підприємстві, забезпечуючи уточнення та деталізацію річного (поточному) плану, своєчасне донесення інформації до виконавців, а також досягнення злагодженої роботи усіх підрозділів для виготовлення продукції високої якості та в необхідних кількостях.

Всі виробничі процеси і розподіл продукції потребують ефективного використання матеріально-технічних ресурсів, рівень і ефективність яких безпосередньо визначають загальний рівень виробництва.

Особливо важливо зазначити, що підприємства з високим рівнем забезпеченості зерном мають можливість впроваджувати передові технології, що включають використання високоякісного насіння сучасних сортів і гібридів, активне застосування добрив та фітосанітарних засобів, а також використання інноваційних методів післязбиральної обробки та зберігання.

Для підприємств із задовільним рівнем ресурсозабезпеченості необхідно шукати шляхи поліпшення економічної ситуації шляхом створення умов для оптимального розподілу ресурсів за ключовими аспектами виробничого процесу, що є основною умовою успішної господарської діяльності.

Виділяються різні види оперативних виробничих планів: плани роботи в рослинництві за періодами (квартальні, місячні, декадні), оперативні плани та виробничі графіки, робочий час для працівників [28].

Виробнича програма ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» охоплює дані про склад ґрунту та план заходів щодо його покращення, структуру посівних площ, рівень урожайності та заходи для її підвищення, валовий збір та баланс продукції.

У плануванні аграрного виробництва на періоди індивідуальних сільськогосподарських робіт враховуються:

1. Перелік і обсяги робіт у хронологічному порядку та агротехнічні вимоги до їх виконання. Технологічні карти процесів є основою для планів роботи.
2. Кількість робочих днів, необхідних для виконання робіт у відповідних агротехнічних умовах.
3. Склад підрозділів, змінна добова і сезонна продуктивність.
4. Добові потреби в робочій силі, тракторах, машинах, комбайнах, автомобілях та іншій техніці.

Розробляючи виробничу програму для досліджуваного господарства, ми плануємо збільшити урожайність основних культур шляхом внесення нормативних доз добрив, засобів захисту, запровадження енергозберігаючих технологій, що дозволить підвищити валові збори вирощуваних культур (табл. 3.1, додаток Р).

Обсяги виробництва продукції рослинництва значною мірою залежать від науково обґрунтованого розміщення культур у сівоzmінах та правильного вибору кращих попередників для кожної з них. Економічною основою сівоzmіни є структура посівних площ. Під структурою посівних площ розуміють відношення площі посівів сільськогосподарських культур до площі ріллі, виражене у відсотках. Склад і структура посівних площ для даного господарства наведені в таблиці 3.2., (додаток С).

Отриманий прибуток від впровадження запропонованих заходів може бути спрямований на технічне переоснащення та модернізацію основних засобів, що, в свою чергу, вплине на зниження коефіцієнта зношуваності основного виробничого фонду.

З цією метою в дипломній роботі були обґрунтовані основні фактори, що впливають на ефективність рослинництва в умовах запровадження приватної власності на землю та зміни організаційно-правового статусу підприємства.

З урахуванням запропонованих заходів і розрахунків, ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» зможе досягти таких фінансових результатів (табл. 3.3, додаток Т).

Як свідчать дані таблиці 3.3 вартість валової продукції зросте в перспективі у 1,7 рази, відповідно до цього зросте річна продуктивність праці в 1,9 рази. Впровадження механізму економічних взаємовідносин в середині кожного підрозділу та інших запропонованих заходів дасть змогу підприємству одержати прибуток в сумі 15745 тис. грн., яка забезпечить рівень рентабельності господарству 54,3 %.

Напрями вдосконалення управління технологічними процесами в рослинництві

Ефективне управління технологічними процесами в рослинництві є ключовим чинником підвищення врожайності, якості продукції та стійкості виробництва. Удосконалення цих процесів базується на інтеграції сучасних технологій, оптимізації використання ресурсів та впровадженні інноваційних підходів до організації праці й моніторингу. Нижче розглянуті основні напрями вдосконалення.

Впровадження сучасних інформаційних технологій: цифровізація процесів є основним трендом у вдосконаленні управління. Вона дозволяє оптимізувати всі аспекти виробництва; системи точного землеробства: використання GPS-навігації, датчиків вологості, температури та складу ґрунту для ефективного управління польовими роботами; дрони та супутниковий моніторинг: для аналізу стану посівів, виявлення проблемних зон, прогнозування врожайності та оцінки ефективності заходів; агроаналітика: програмне забезпечення для збору й аналізу даних про ґрунти, посіви, кліматичні умови та витрати; Інтернет речей (IoT): мережа пристроїв для автоматичного моніторингу та управління зрошенням, внесенням добрив та захистом рослин.

Автоматизація та роботизація: автоматизація трудомістких операцій сприяє підвищенню продуктивності праці та зменшенню людського фактору; автоматичні системи зрошення та внесення добрив: забезпечують точність дозування та економію ресурсів; роботизовані машини: трактори, комбайни та інше обладнання з елементами штучного інтелекту для зменшення витрат на ручну працю; автоматичне управління технікою: наприклад, системи автопілота, які забезпечують точність виконання польових робіт [29].

Оптимізація ресурсного забезпечення: раціональне використання ресурсів є критично важливим для підвищення економічної ефективності: збереження водних ресурсів: впровадження систем крапельного зрошення, дощувальних установок із низьким водоспоживанням; раціональне внесення добрив: точні дози відповідно до реальних потреб рослин, визначених через агрохімічний аналіз; використання альтернативних джерел енергії: впровадження сонячних і вітрових установок для зменшення витрат на електроенергію; застосування інноваційних агротехнологій; інноваційні методи вирощування культур дозволяють забезпечити високу врожайність і зберегти якість продукції: стійкі сорти рослин: впровадження гібридів, адаптованих до кліматичних змін та резистентних до шкідників; органічні технології: зменшення хімічного навантаження через застосування біологічних засобів захисту, сидератів, органічних добрив; контрольоване середовище вирощування: теплиці, вертикальні ферми, де контролюються всі параметри для забезпечення оптимальних умов росту.

Удосконалення системи планування і прогнозування: ефективне управління неможливе без чіткого планування й прогнозування; довгострокове планування сівозмін: для підтримки родючості ґрунтів і уникнення монокультурного вирощування; кліматичне прогнозування: врахування змін погодних умов для коригування графіку польових робіт; фінансове планування: оцінка витрат і доходів на основі попередніх результатів та ринкових прогнозів.

Екологізація технологічних процесів: сучасне рослинництво орієнтоване на зменшення негативного впливу на довкілля: мінімізація ґрунтообробки; зменшення ерозії через впровадження технологій no-till (нульового обробітку); біоорієнтовані системи захисту рослин: заміна хімічних пестицидів на біологічні препарати; зменшення викидів парникових газів: скорочення використання важкої техніки та перехід на екологічно чисті види пального.

Розвиток людського потенціалу: управління технологічними процесами потребує високої кваліфікації працівників; навчання і перепідготовка кадрів; регулярні тренінги з новітніх технологій, управлінських методів та використання сучасного обладнання [30].

Мотивація працівників: створення сприятливих умов праці та забезпечення гідної винагороди; інтеграція з глобальними ринками; сучасні підприємства повинні орієнтуватися на стандарти міжнародних ринків; сертифікація продукції; відповідність органічним та екологічним стандартам; оптимізація логістики; використання цифрових платформ для ефективного збуту продукції.

Покращення управління технологічними процесами в рослинництві ґрунтується на впровадженні новітніх технологій, раціональному використанні ресурсів і готовності до сучасних викликів. Це сприяє зростанню продуктивності, зниженню витрат, захисту навколишнього середовища та забезпеченню стійкого розвитку галузі [31].

Основними напрямками вдосконалення управління технологічними процесами в рослинництві на цьому підприємстві, а також підвищення якості продукції є такі:

- Впровадження сучасних інформаційних технологій для забезпечення ефективного управління, автоматизації і оптимізації робочих процесів. Це дозволить знизити витрати часу на виконання операцій та підвищити точність даних для прийняття управлінських рішень.

- Автоматизація та роботизація трудомістких операцій, що дозволить зменшити вплив людського фактору, підвищити продуктивність праці та забезпечити високу якість виконання завдань.
- Оптимізація ресурсного забезпечення, яке передбачає раціональне використання земельних, водних, енергетичних і трудових ресурсів з метою зменшення витрат та збільшення ефективності виробництва.
- Застосування інноваційних агротехнологій, зокрема, новітніх методів обробітку ґрунту, захисту рослин, добрив і насіння, що дозволяє підвищити врожайність, знизити витрати на матеріали та забезпечити сталий розвиток аграрного виробництва.
- Екологізація технологічних процесів, що передбачає інтеграцію принципів сталого розвитку та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище через використання екологічно чистих технологій і ресурсів.
- Розвиток людського потенціалу, зокрема, підвищення кваліфікації працівників, створення сприятливих умов для їхнього навчання та професійного розвитку, а також мотивація співробітників для більш ефективної роботи.
- Суворе виконання технологічних операцій при вирощуванні сільськогосподарських культур, що є запорукою досягнення стабільної врожайності і високої якості продукції.
- Удосконалення технологічних процесів виробництва продукції шляхом використання новітніх розробок, механізація та автоматизація виробництва, що дозволяє знизити витрати на виробництво і покращити кінцеву якість продукції.

Галузева специфіка ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» визначає особливості ведення окремих виробничих процесів. Ефективність оперативного управління значною мірою залежить від системи оперативного планування виробництва та контролю на підприємстві. Удосконалення управління технологічними процесами в рослинництві базується на застосуванні інноваційних рішень, оптимізації використання ресурсів та адаптації до сучасних викликів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Результати проведених досліджень у кваліфікаційній роботі дозволяють сформулювати наступні висновки за темою:

Встановлено, що удосконалення виробничих процесів у сільськогосподарському товаристві є одним із основних завдань комплексного бізнес-планування. Оперативне управління виробничими процесами визначає цілі планування, організації та управління поточним виробництвом, а також напрямки розвитку невиробничих підрозділів підприємства.

За результатами стратегічного аналізу ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» розроблено виробничу програму на 2029 рік, основною метою якої є збільшення обсягів виробництва та підвищення конкурентоспроможності продукції.

Оцінюючи ефективність діяльності досліджуваного підприємства, особливу увагу слід звернути на щорічний приріст прибутку не тільки за рахунок збільшення обсягів рентабельної продукції та зростання цін на неї без відповідного підвищення її якості, а й за рахунок підвищення мотивації праці, зростання обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції та зниження її собівартості, що з кожним роком має тенденцію до значного зростання.

Рекомендації щодо основних напрямів удосконалення управління технологічними процесами в рослинництві та підвищення якості в ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» є наступними:

- запровадження сучасних інформаційних технологій, де цифровізація процесів виступає основним напрямом для підвищення ефективності управління;
- автоматизація трудомістких операцій для підвищення продуктивності праці та зменшення впливу людського фактора;
- раціональне використання ресурсів, що є основою оптимізації їх забезпечення та має вирішальне значення для зростання економічної ефективності;

- застосування інноваційних агротехнологій, включаючи використання новітніх методів і інструментів, що дозволяють знижувати витрати, підвищувати врожайність та забезпечувати сталий розвиток галузі. Наприклад, використання генетично модифікованих сортів рослин, стійких до хвороб та несприятливих погодних умов, дозволяє зменшити потребу в хімічних обробках і збільшити врожайність. Важливим напрямом є також використання технологій точного землеробства, що базуються на даних з супутників, дронів і сенсорних систем для моніторингу стану рослин і ґрунтів, що дозволяє точніше визначати потреби в добривах, воді та захисті рослин, сприяючи економії ресурсів і зниженню впливу на навколишнє середовище;
- інтеграція органічних і біологічних технологій в агрономію, зокрема використання біопрепаратів для захисту рослин, дозволяє зменшити залежність від хімічних пестицидів і добрив, підвищуючи екологічність виробництва. Ці інновації не лише сприяють підвищенню економічної ефективності, а й допомагають зберегти біорізноманіття та забезпечити продовольчу безпеку;
- покращення системи планування та прогнозування, спрямоване на забезпечення точності управлінських рішень, оптимізації виробничих процесів та досягнення стабільних результатів у рослинництві;
- екологізація технологічних процесів, що передбачає впровадження підходів для мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище, збереження природних ресурсів і забезпечення сталого розвитку рослинництва;
- розвиток людського потенціалу через підвищення кваліфікації працівників, впровадження сучасних методів навчання, створення сприятливих умов праці та мотивації, що сприяє ефективному використанню інноваційних технологій і підвищенню продуктивності в рослинництві;
- інтеграція з глобальними ринками, що передбачає адаптацію виробництва до міжнародних стандартів якості, сертифікацію продукції, оптимізацію логістики та орієнтацію на потреби світових споживачів, що

забезпечує конкурентоспроможність і розширення експортних можливостей галузі;

- суворе дотримання технологічних операцій під час вирощування сільськогосподарських культур, що є запорукою досягнення високої врожайності, стабільної якості продукції та ефективного використання ресурсів;

- удосконалення технологічних процесів виробництва продукції, що спрямоване на підвищення ефективності, впровадження інноваційних рішень, зменшення витрат ресурсів та забезпечення високої якості кінцевого продукту, що відповідає сучасним стандартам і потребам ринку;

- економне витрачання всіх видів ресурсів, що передбачає їх раціональне використання, мінімізацію втрат і впровадження ефективних технологій, які дозволяють знизити собівартість продукції, зберегти природні ресурси та підвищити стійкість виробництва.

Галузева специфіка ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка» визначає особливості ведення окремих виробничих процесів. Ефективність оперативного управління значною мірою залежить від системи оперативного планування та контролю на підприємстві.

Удосконалення управління технологічними процесами в рослинництві ґрунтується на використанні інноваційних рішень, ефективному використанні ресурсів та адаптації до сучасних викликів. Це дозволяє підвищувати продуктивність, знижувати витрати, зберігати довкілля та забезпечувати стабільний розвиток галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стан галузі та перспективи розвитку рослинництва. URL: <https://crops.udau.edu.ua/ua/navchannya/cikavo/stan-galuzi-ta-perspektivi-rozvitku-roslinnictva.html>
2. Томілін О. О., Вовк М. О. Формування стратегії управління виробничими потужностями агропродовольчого підприємства в умовах глобалізації. *Агросвіт*. 2020. № 10. С. 29–36. URL : <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3195&i=4>
3. Ткаченко О. С. Розподіл фінансових ресурсів як основа досягнення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2018. № 12. С. 27–33. URL : <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2664&i=1>
4. Спринчук Н. А. Алгоритм визначення оптимальних об'ємів товарного кормовиробництва для фермерського господарства. *Агросвіт*. 2020. № 4. С. 76–82. DOI: [10.32702/2306-6792.2020.4.76](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.4.76)
5. Ключан І. В., Потривасєва І. А. Сучасний стан та основні напрями підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції в миколаївській області. *Агросвіт*. 2019. № 24. С. 35–41. DOI: [10.32702/2306-6792.2019.24.35](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.24.35)
6. Галаган Т. І., Величко А. Є. Економічні, екологічні та соціальні аспекти рекультивації земель під сільськогосподарське виробництво. *Агросвіт*. 2021. № 11. С. 41–44. URL : <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3443&i=1>
7. Горобець Н. М., Миргородська Т. О. Застосування стратегічних інструментів під час управління бізнес-процесами аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2019. № 19. С. 31–37. URL : <http://www.agrosvit.info/index.php?op=1&z=2966&i=4>
8. Горобець Н.М. Використання стратегічних інструментів менеджменту під час планування діяльності аграрних підприємств. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 3 (71). Частина 1. С. 185-192. URL : <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/1621>

9. Дем'яненко С. І. Аграрний менеджмент в системі агробізнесу. Економіка АПК. 2018. № 12. С. 42-50. URL : https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/eapk_2018_12_p_42_50.pdf
10. Дивнич О. Д., Мартинюк М. П. Удосконалення інноваційно-інвестиційного забезпечення у системі управління земельними ресурсами підприємств агропродовольчої сфери. Агросвіт. 2024. № 11. С. 120–130. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/3853/3888>.
11. Дивнич О. Д., Мартинюк М. П. Організаційно-економічне забезпечення інноваційної системи управління земельно-ресурсним потенціалом аграрних підприємств. Агросвіт. 2024. № 9. С. 96 – 102. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/3623/3658>
12. World food and agriculture. 2022: Statistical Yearbook. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Room. 2022. p. 11. URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/0c372c04-8b29-4093-bba6-8674b1d237c7/content>
13. Сущенко, О., Тимкован, В. Агропромислові формування у світовому сільському господарстві: порівняльний аналіз та перспективи розвитку. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 1 (16), С. 335-344.
14. Земельний кодекс України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. № 2530-IX від 16.08.2022 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення 05.05.2025).
15. Лихопій В.І. Шляхи удосконалення управління виробництвом продукції рослинництва в аграрних підприємствах. URL : <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/spec/80.pdf> (дата звернення 06.05.2025).
16. Дребот О.І. Сучасний стан та тенденції розвитку сільськогосподарського землекористування в Україні / О.І. Дребот, В.А.

Тарнавський // Агроєкологічний журнал. 2022. № 2. С. 46–54. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.2.2022.263316>

17. Мазур К.В., Кубай О.Г. Менеджмент аграрного підприємства: навч. посібник. Вінниця: ТВОРИ. 2020. 284 с. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/25373.pdf> (дата звернення 06. 05.2025).

18. Бахур Н. В. Особливості державної підтримки інвестиційної діяльності в аграрному секторі національної економіки. *Ефективна економіка*. 2020. № 8. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8100> (дата звернення: 16.05.2025). DOI: [10.32702/2307-2105-2020.8.57](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.8.57)

19. Павлик В.П. Системний підхід до управління сільськогосподарськими підприємствами. *Економіка АПК*. 2018. № 1 С. 66-73.

20. Свиноус І., Свиноус Н. Методичні підходи до оцінки ефективності інвестиційної діяльності у процесах відтворення сільськогосподарських підприємств. *Економічний дискурс*. 2020. Випуск 2. С. 164-173. URL: <http://ed.pdatu.edu.ua/article/view/208465>

21. Кватернюк, А. Економічна ефективність продукції рослинництва в контексті інноваційного розвитку України. *Економіка та суспільство*, 2021. (32). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-83>

22. Мазур К.В., Гонтарук Я.В. Тенденції і умови ефективного функціонування сировинної бази підприємства АПК. *The scientific heritage*. 2020. № 49. С. 29–38. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tendentsiyi-i-umovi-efektivnogo-funktsionuvannya-sirovinnoyi-bazi-pidpriemstv-apk>

23. Віртуальне господарство: для українських аграріїв розробили онлайн платформу з точного землеробства. URL : <https://agravery.com/uk/posts/show/virtualne-gospodarstvo-dla-ukrainskih-agrariiv-rozrobili-onlajn-platformu-z-tocnogo-zemlerobstva>

24. Сільське господарство, Рослинництво: веб-сайт. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cg.htm

25. Вакуленко В.Л. Шляхи підвищення економічної ефективності інтенсифікації виробництва продукції рослинництва повоєнного часу. Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут". 2022. № 24. С. 25-30. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/abc70e17-384b-4127-8c99-a65cb11ba0a4/content>
26. Мірошник Р., Баглай І. Проблеми ринку зернових культур в Україні та шляхи їх вирішення. Економіка та суспільство, 2022, № (39). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-24> (дата звернення: 30.05.2025).
27. Ільчук М. М., Коновал І. А., Водніцький М. В. Стабілізація ринку зерна в Україні в повоєнний період. Біоекономіка і аграрний бізнес. 2022. № 13(1), С. 14-24. DOI: [http://dx.doi.org/10.31548/bioeconomy13\(1\).2022.14-24](http://dx.doi.org/10.31548/bioeconomy13(1).2022.14-24) (дата звернення: 30.05.2025).
28. Макаренко, П., Миколенко, І., Рєпіна, М. Інноваційне управління галуззю рослинництва на підприємстві. Економіка та суспільство, 2022. (44). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-105>
29. Артеменко О. О., Шабінський О. В. Удосконалення забезпечення ресурсами підприємств галузі рослинництва. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2018. Вип. 191. С. 121-130. Режим доступу: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/14493>
30. Людвенко Д.В., Томілова-Яремчук Н. О., Крупа Н. М., Хомовий М.М. Напрями розробки рішення з удосконалення управління галуззю рослинництва на основі прогнозу виробництва продукції у повоєнний період. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна: збірник наукових праць / головний редактор В.І. Франчук. Львів: ЛьвДУВС, 2023. Вип. 1. С. 103-111. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-1-14>
31. Management of agrarian production structures in the conditions of globalization processes / Andriy Doronin, Lesia Karpuk, Oleg Zakharchenko, Nor

Zafir Md Salleh // Management of agrarian production structures in the conditions of globalization processes. A monograph. - Odessa - Kyiv – Skudai - Johor - Olsztyn, 2019. P.127-149. URL : <http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/3956>

ДОДАТКИ

Рис. 1.1 – Класифікація галузей рослинництва.

Джерело: [4]

Додаток Б

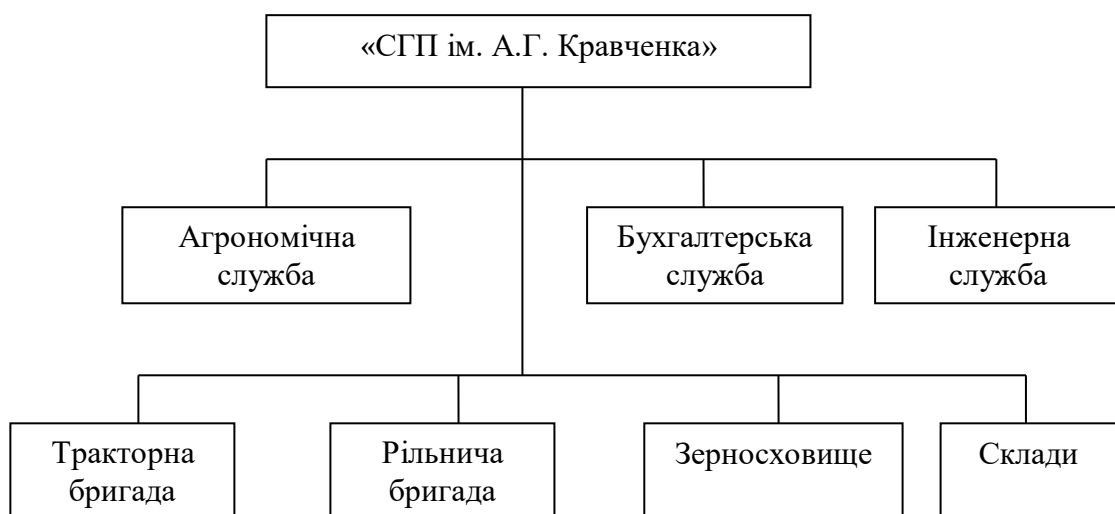

Рис. 2.1. Організаційна структура ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка»

Джерело: складено автором.

Додаток В

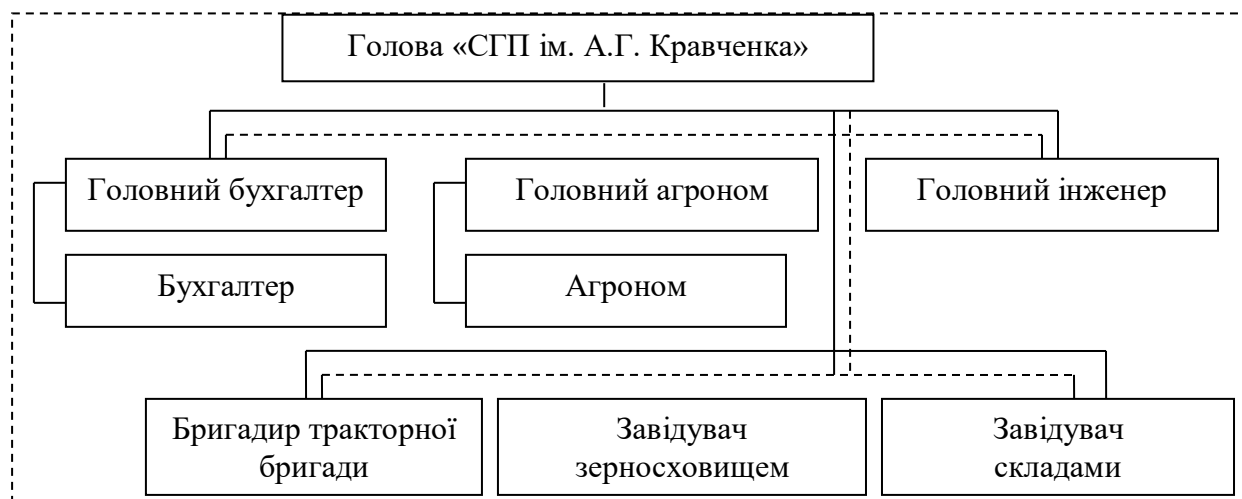

Рис. 2.2. Структура управління ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка»

Джерело: узагальнено авторами на основі аналізу

Додаток Г

Таблиця 2.1

**Склад і структура земельних угідь ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка»,
2022-2024 рр.***

Види угідь	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення, 2024 р. до 2022 р.(+;-)
	га	%	га	%	га	%	
Загальна земельна площа	894	100	878,1	100	816,6	100	-77,4
у т. ч.с.-г. угіддя	894	100	878,1	100	816,6	100	-77,4
З них: рілля	894	100	878,1	100	816,6	100	-77,4
Приходиться с.-г. угідь на одного працівника, га	29,8	-	31,4	-	32,7	-	2,9

Джерело: розраховано автором за даними ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка»

Додаток Д

Таблиця 2.2

Структура посівних площ ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка»*

Культури	2022 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. від 2022 р.	
	площа, га	%	площа, га	питома вага, %	%	±,
Зернові та зернобобові, всього	614,7	68,7	599,6	73,4	-97,5	-15,1
з них пшениця озима	270,0	30,2	194,0	23,7	-71,8	-76,0
гречка	30,0	3,3	65,0	8,0	35,0	217,0
кукурудза на зерно	166,7	18,6	123,6	15,1	-74,2	-43,1
ячмінь ярий	93,0	10,4	80,0	9,8	-86,0	-13,0
горох	55,0	6,2	80,0	9,8	25,0	45,5
Технічні - всього	280,0	31,3	217,0	26,5	-77,5	-63,0
в т.ч. соняшник	200,0	22,3	150,0	18,3	-50,0	-50,0
цукровий буряк	80,0	9,0	67,0	8,2	-13,0	-16,3
Всього посівів	894,7	100,0	816,6	100,0	-78,1	-8,7

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Додаток Е

Таблиця 2.3.

**Урожайність основних сільськогосподарських культур
у ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка», ц/га***

Культури	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024 р. до 2020 р.	
				+, -	%
Зернові та зернобобові, всього	42,8	35,4	37,2	- 9,4	80,0
з них пшениця озима	45,0	50,6	49,1	1,8	104,0
гречка	14,1	13,2	15,7	0,9	106,1
кукурудза на зерно	55,4	27,3	56,0	-2,3	96,0
ячмінь ярий	34,3	20,7	23,8	-10	70,4
горох	24,3	23,5	26,1	1,8	107,4
Соняшник	15,1	15,9	16,0	-1,4	92
Цукровий буряк	520,0	450,4	466	-89,2	84,0

*Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка»

Додаток Ж

Таблиця 2.4

**Показники динаміки врожайності цукрових буряків у
ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка»**

Рік	Отримано цукрових буряків з 1 га, ц/га	Абсолютний приріст, ц/га		Темп зростання, %		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту
		базисн	ланцюг	базисн	ланцюг	базисн	ланцюг	
2022	520,0	0	-	100	-	0,0	-	-
2023	450,4	-69,6	69,4	86,6	86,6	-13,4	-13,4	5,18
2024	466,0	-54	15,6	89,6	103,4	10,4	3,4	4,58

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Додаток И

Таблиця 2.5

**Динаміка продажу сільськогосподарської продукції у
ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка»***

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. у %до	
				2022р.	2023 р.
Реалізація продукції, ц:					
зернові	21172	5276	22437	106	425,3
соняшник	-	3995	1982	-	50,0
Цукровий буряк	17481	15132	13113	75,0	87,0
Рівень товарності, %:					
зернові	80,4	24,2	100	19,6в.п.	75,8в.п.
соняшник	-	145,2	82,6	-	-
цукровий буряк	42,0	42,0	42,0	-	-

*Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Додаток К

Таблиця 2.6

**Динаміка реалізаційних цін та індексів по них на основні види
продукції рослинництва ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка», грн/ц***

Продукція	Ціна 1 ц, грн.			Індексіну % до попереднього року		
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Озимапшениця	642	470	478,53	102,7	73,2	101,7
Ярийячмінь	470	470,60	545,50	79,1	100	116,0
Кукурудза на зерно	734,2	538,0	510,36	160,3	73,3	95,0
Гречка	1762,2	2640	-	103,9	150	-
Горох	796	-	833	104,6	-	-
Насіннясоняшнику	1296	1440	1348	130,0	111,1	93,6
Цукровібуряки	154,40	168,70	152,10	144,0	109,2	98,5

*Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Додаток Л

Таблиця 2.7

Динаміка основних показників збутової діяльності ТОВ «СГП ім.
А.Г. Кравченка», 2022-2024 рр.*

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024р./2022 р.	
				Абсолютне відхилення(+;-)	Відносне відхилення, %
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	20394	19332	34713,9	14319,9	170,2
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	12512,7	13658,8	25944,9	13432,2	207,4
Валовий прибуток, тис. грн.	6208	4302,1	5614,7	-593,3	90,4
Витрати на збут, тис. грн.	74,9	1206,1	2415,6	2340,7	322,5

*Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Додаток М

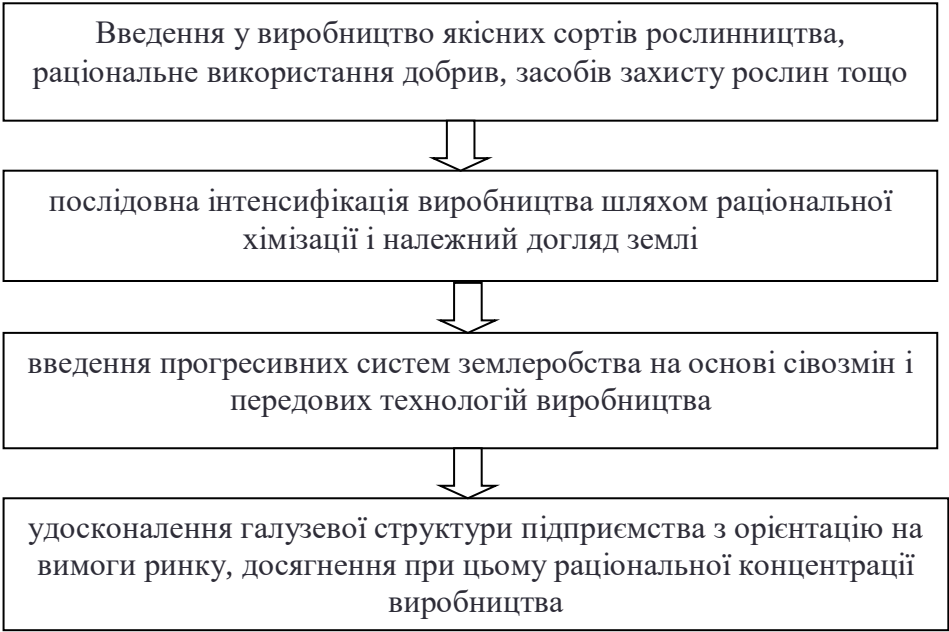

Рис. 2.3. Основні фактори зниження собівартості сільськогосподарської продукції

Джерело: узагальнення здійснено автором на основі вивчених літературних джерел

Додаток Н

Таблиця 2.8

**Динаміка витрат на 1 га вирощування сільськогосподарських
культур у ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка»**

Культури	2022р.	2023р.	2024р.	Дані 2024р. в % до 2022р.
Озима пшениця	20930	20100	22200	106,1
Ярий ячмінь	14700	9000	15100	103,0
Кукурудза на зерно	21800	11900	24900	114,2
Горох	19820	16600	20800	105,0
Гречка	20620	18950	24820	120,4
Цукрові буряки	30075	43440	43500	144,6
Соняшник	18300	15700	20210	110,4

*Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Додаток П

Таблиця 2.9

**Динаміка собівартості 1ц продукції рослинництва ТОВ «СГП ім.
А.Г. Кравченка», грн/ц**

Продукція	2022р.	2023р.	2024р.	2024р. в % до 2022р.
Озимапшениця	465,60	395,8	450,0	96,6
Ярийячмінь	428,60	430,0	464,0	108,2
Кукурудза на зерно	393,50	475,0	440,5	112,9
Горох	686,0	705,0	693,0	101,0
Гречка	1275,0	1440,0	840,0	65,9
Насіння соняшнику	1210	982,30	1260,0	104,1
Цукров ібуряки	57,83	96,46	93,10	161,0

*Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Додаток Р

Таблиця 3.1

**Планування урожайності сільськогосподарських культур в
ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка», на 2029 р., ц/га**

Культури	2022 р.	2023 р.	2024 р.	В середньому у за 3 р.	Проектна урожайніс ть, ц/га
Зернові разом	42,8	35,4	37,2	38,5	55,0
в т.ч. озима пшениця	45,0	50,6	49,1	48,2	62
ярий ячмінь	34,3	20,7	23,8	26,2	45
кукурудза на зерно	55,4	27,3	56,0	46,2	90
гречка	14,1	13,2	15,7	14,3	20
горох	24,3	23,5	26,1	24,6	35
насіння соняшнику	15,1	15,9	16,0	15,7	30
цукрові буряки	520,0	450,4	466	478,8	650

*Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Додаток С

Таблиця 3.2

Структура посівних площ на проектний рік (2029 р.)*

Культури	2022-2024рр. (в середньому)		2029р. (проект)	
	га	%	га	%
Озима пшениця	232	27,3	238	28
Ярий ячмінь	90	10,6	90	10
Кукурудза на зерно	160	18,8	170	20
Гречка	50	5,9	43	5
Горох	68	8,0	60	7
Всього зернових	600	70,6	600	70
Насіння соняшнику	175	20,6	130	15
Цукрові буряки	75	8,8	130	15
Всього технічних	250	29,4	260	30
Разом посівів	850	100	860	100
Площа ріллі	850	100	860	100

*Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства

Додаток Т

Таблиця 3.3

**Економічна ефективність впровадження нових заходів в галузі
рослинництва у ТОВ «СГП ім. А.Г. Кравченка»**

Показники	2022–2024рр. (факт.)	Проект (2029 р.)	2029 р. в % до 2022–2024 рр.
Площа ріллі, га	850	860	101,2
Середньорічна кількість працюючих, чол.	28	30	107,1
Урожайність, ц/га:			
зернові	30,5	60,7	201,0
соняшник	15,6	30	192,3
цукрові буряки	480	650	135,4
Вартість валової продукції в постійних цінах 2010 р., тис. грн.	5960	10294	172,7
в т.ч. на 100 га с. – г. угідь, тис. грн.	7012	11970	170,7
на 1 середньорічного працюючого, тис. грн.	212,85	399,0	188,2
Вартість товарної продукції, тис. грн.	23950	45230	188,9
в т.ч. на 100 га с. – г. угідь, тис. грн.	28,2	52,6	184,4
на 1 середньорічного працюючого, тис. грн.	855,4	1508	176,3
Прибуток, тис. грн.	5381	15745	293,0
в т.ч. на 100 га с. – г. угідь, грн.	6331	18308	289,1
на 1 працюючого, тис. грн.	192,2	524,8	273
Рівень рентабельності, %	34,2	54,3	20,1 в.п.

*Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства